

KÖZLEMÉNYEK

Beszámoló a „TECHNART 2009 - Non-destructive and Microanalytical Techniques in Art and Cultural Heritage” konferenciáról

2009. április 27. és 30. között Athénban rendezték a „TECHNART 2009” c. konferenciát. A rendezvény a második volt a „TECHNART” sorozatból, az előzőt 2007-ben Lisszabonban tartották.

Az előző konferenciáról rendelkezésre álló információk letölthetők az alábbi honlapról: <http://technart.cii.fc.ul.pt/>

Az athéni konferencia szervezői a „Demokritos Institute of Nuclear Physics NCSR” és az „Institute of Electronic Structure and Laser at FORTH”, Heraklion, Kréta.

A konferencia témája tág értelemben vett archeometria volt, azaz a legmodernebb analitikai módszerek és alkalmazásai bemutatása a kulturális örökség – azaz régészet ill. műemlékvédelem – témakörében.

A vizsgált anyagok köre kiterjedt a fémekre, kőzetekre, üvegekre, kerámiákra, festékekre (festményekre), mázakra és szeves anyagokra (gyanták, textilek, lakkok és fa).

A bemutatott anyagvizsgáló módszerek „fegyvertárában” felsorakoztak a különböző röntgensugaras technikák (XRF, PIXE, XRD, SEM-EDX), a szinkrotronra, ionnyalábra ill. neutronforrásra alapuló technikák, a molekuláspektroszkópiái módszerek (FT-IR-, Raman-, NIR, UV-Vis spektroszkópia), a lézeres technikák, a mágneses rezonancia módszerek, a kromatográfias és tömegspektrometriai módszerek, valamint a hagyományosnak mondható optikai képalkotó módszerek.

A vizsgált mintaméreték és a leképezések módja szerint mind a „makro”, mind a „mikro”, ill. a 2D-s és 3D-s képalkotó módszerek is szerepeltek.

A négynapos konferencián 62 szóbeli előadás hangzott el, és 114 posztert mutattak be.

Az előadások számából látható volt, hogy a módszertani kutatások súlypontja a 3D-s mikroanalitikai technikák felé tolódik – szerintem a „felhasználók” mindennapos igényeit tükrözve. Számomra tanulságos volt felismerni, hogy a neutronanalitikában mostanában kidolgozott térbeli

összetételvizsgálat alapelvét alkalmazzák a röntgensugaras „konfokális röntgenmikroszkópiában (Confocal X-ray Microscopy).

Másrészt, a nélkülözhetetlen nagyberendezések (reaktorok, gyorsítók) mellett egyre nagyobb az igény az – akár kisebb analitikai pontosságot nyújtó – hordozható berendezések iránt.

A konferencián szinte valamennyi európai ország képviseltette magát, emellett pl. Braziliából, Egyiptomból, Izraelből, Japánból, Thaiföldről és az USA-ból is érkeztek résztvevők. Magyar „színekben” a következő bemutatók szerepeltek:

O22 - Z. Kis, L. Szentmiklósi, T. Belgya, Zs. Kasztovszky and The Ancient

Charm Collaboration: Spatial element distribution from prompt gamma activation

imaging

P8 - Zs. Kasztovszky, K. T. Biró, A. Markó, T. Tezak-Gregl, M. Buric, R. Sosic: Archaeometry research of lithic raw materials for Early Neolithic prehistoric communities with PGAA

P9 - Z. Kis, L. Szentmiklósi, T. Belgya, Zs. Kasztovszky, W. Kockelmann, G. Festa, A. Kirfel, P. Kudejova, R. Schulze, K. T. Biró, K. Dúzs, Zs. Hajnal, D. Visser: Radiography driven PGAI and neutron diffraction measurements on test objects designed for the 'Ancient Charm' project

P45 - A. Kocsonya, I. Kovács, Z. Szőkefalvi-Nagy: Radioisotope vs. Mini-X tube excitation in an AMPTEK X-12 portable XRF spectrometer: a comparative study

P48 - Z. May, M. Tóth: Application of portable (handheld) NITON XRF analyser in some archaeometry projects

P91 - A. Simon, T. K. Biró, T. Gesztelyi, B. Gratuze, I. B. Kiss, I. Rajta, G. Sánta, Z. Szoboszlai, I. Uzonyi, Á. Z. Kiss: The study of archaeologically interesting glassy and metal artefacts in HAS-ATOMKI

A konferencián bemutatott valamennyi előadás és poszter igen érdekes és színvonalas volt, nehéz közülük bármit is kiemelni.

Személy szerint érdekesnek tartottam Guy Demortier (LARN University of Namur, Belgium) előadását (O1), melyben az egyiptomi piramisok építésének egy alternatív lehetőségét tárgyalta. Egy mostanában divatos elmélet szerint a piramisok építőköveit nem bányászták, hanem cementszerű anyagból (geopolimer) öntötték. Kár, hogy az előadás jórészt spekulatív elemeket tartalmazott, és keveset mutatott be az e tárgyban rendelkezésre álló – egyébként nagyszámú – anyagvizsgálati eredményből. Ugyancsak érdekes volt Rabin és munkatársai (Németország) előadása (O25) a Holt-tengeri Tekercsek eredetmeghatározásáról. A qumrai ill. Qumrán kívüli eredet eldöntésére a tekercseken lévő tintát mikroanalitikai (μ -XRF, 3D-XRF, SEM-EDX, μ -FTIR, μ -Raman) módszerekkel vizsgálták. Gyakorlati szempontból fontosnak tartom M. Odlyha és társai (Birbeck College, London) előadását (O28) a

múzeumok és kiállítóhelyek mikroklímájának monitorozásáról.

A konferencián több műszergyártó cég tartott bemutatót ill. előadást.

Összességében igen hasznosnak találtam a konferenciát, mely témájában hasonlított a Nemzetközi Archeometriai Szimpóziumokra, de méretében kisebb volt. A konferencia honlapja megtalálható:

<http://www.inp.demokritos.gr/~technart2009/>

Innen letölthető a teljes abstract-kötet is.

Budapest, 2009. május 21.

Kasztovszky Zsolt

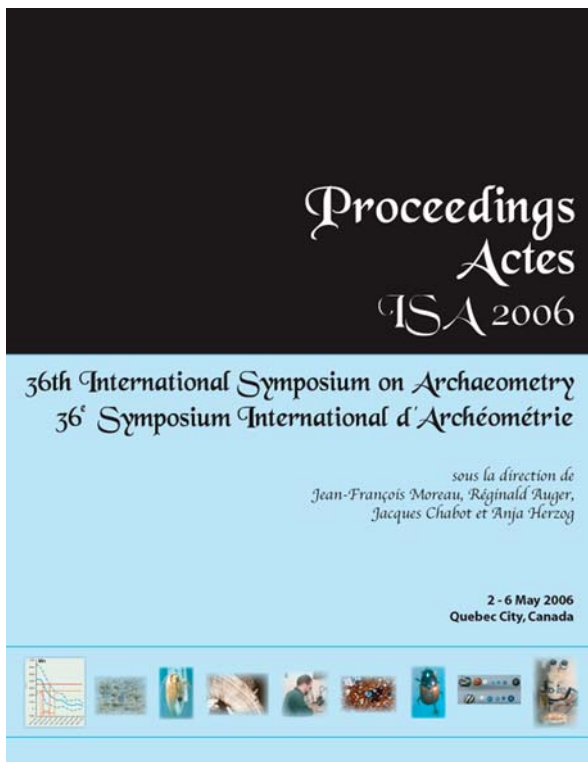
MTA Izotópkutató Intézet

*

Megjelent: Moreau, J-F.--Auger, R.--Chabot, J.-Herzog, A., eds. (2009): Proceedings ISA 2006 36th International Symposium on Archaeometry, 2-6 May Quebec City, Canada CELAT, Université Laval Québec pp.1-504

A 2006-ban Kanadában rendezett emlékezetes Archeometriai Szimpózium konferencia kiadványa megjelent. A konferenciáról Péterdi Bálint számolt be annak idején az AM olvasói számára.

A vaskos konferencia kötet összesen 53 tanulmányt tartalmaz, ebből 8 magyar szerzők/szerzőtársak munkája.

Ezek az egyszerű adatok is meglehetősen nehezen deríthetők ki. Sajnos, a szerkesztők nem vették a fáradságot, hogy a számukra "egzotikus" szerzők nevét rendesen leírják. A kötetben nincs tartalomjegyzék, illetve ami van, nem használható, és nincs szerzői index (talán jobb is így.). A kiadvány leginkább használható része a CD-n mellékelt teljes szerkesztett állomány (pdf-ben), amelyben némi adatbányászati fűfanggal mégis csak megtalálhatók az egyes közlemények.

Az ISA (International Symposium on Archaeometry) sorozat két évenként gyűjti össze a szakma teljes spektrumát. Általában 200-300 résztvevővel és legalább ennyi közleménnyel (előadással, poszterrel). A szervezők felelősége, döntése, hogy ebből mi és hogyan jelenik meg. Az egyik "véglet" éppen az 1998-as budapesti konferencia kötet (Jerem, Erzsébet--Bíró, Katalin T., eds. Archaeometry 98. Proceedings of the 31st Symposium, Budapest, April 26-May 3. Vols I-II, BAR International Series Oxford 2002 1042, 1043), ahol is Jerem Erzsébet igényes szerkesztői munkájának köszönhetően valóban színvonalas kiadványt kaptunk a kezünkbe. Igaz, ez öt évig tartott. A másik - számomra nagyon szimpatikus- megoldás az elektronikus publikáció, amit a spanyolok választottak (Proceedings of the 34th International Symposium on Archaeometry, 3-7 May 2004. E-book, elérhetősége:

<http://www.dpz.es/ifc/libros/ebook2621.pdf> - volt. Sajnálatos módon a kiadvány ma már ezen a címen nem elérhető, ami rávilágít a lehetséges problémákra. Ha valaki annak idején nem mentette le, akkor most már nem is tudja. Ennyire azért nem szezonális termék a munkánk.

Nincsenek könnyű helyzetben a szerkesztők, de azért legalább egy szerzői korrektúra elvárható lenne. Nem?

T. Biró Katalin

MNM

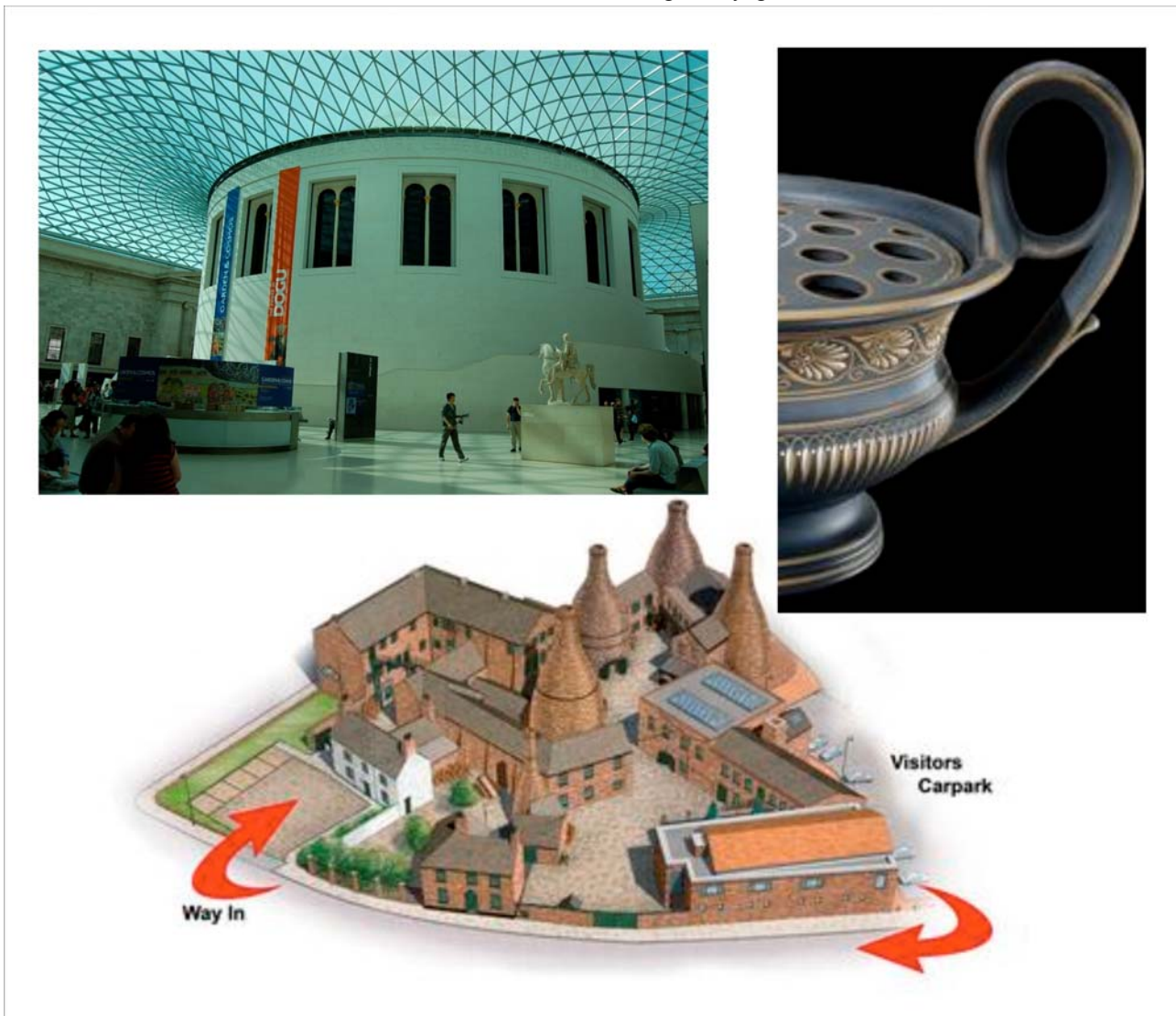
Beszámoló a 10th European Meeting on Ancient Ceramics (10-13 September 2009, London, UK) konferenciáról

A régészeti kerámiák régészeti-természettudományos vizsgálatával foglalkozó kutatók tizedik, jubileumi találkozója került sor Londonban ezen az őszön. A két évente jelentkező rendezvény helyszínéül a British Museum rendkívül impozáns és nagy múltú épülete szolgált. A száz főt meghaladó résztvevőknek nemcsak az állandó kiállítási gyűjteményt, hanem olyan időszakos kiállítások anyagát is módjukban állt megtekinteni, mint a „Moctezuma – Aztec Ruler” és a „The Power of Dogu: Ceramic Figures from Ancient Japan”.

A konferencián összesen 41 szóbeli előadás és 47 poszter került bemutatásra. Az előadások tematikája magába foglalta a módszertani fejlesztéseket, a kerámiai

építőanyagok (tégla, tetőcserepek), illetve a kerámiák technológiai és származási hely vizsgálatának szerteágazó témaköreit. A szervezők által választott speciális tematikus szekciók az iszlám kerámia és 18-19. századi fajansz-porcelán manufaktúrák köré rendeződtek.

Az idei konferencia mottója a „From Craft to Science” – talán első olvasásra az ellenkezőjének tűnik – jól összegzi azt a kutatói megközelítést, amely az archeometria sajátja: az egykori mesteremberek alkotásainak megismerése a tudomány segítségével. A fentiekben említett speciális tematikus szekciók egyike a 18-19. századi fajansz-porcelán manufaktúrákkal foglalkozott, amelyek vizsgálata az archeometriai kutatásnak épp azt a lehetőséget nyújtja, hogy az ellenkező útvonalon – a mesterfogások, receptek ismeretétől indulva a műszeres vizsgálat felé – ismerje meg az anyagot.

1. ábra: Az EMAC'09 helyszínéül szolgáló British Museum látogatókat fogadó aulája, a konferencia logójává választott Wedgwood kerámia és a Gladstone Pottery Museum vázlatos rajza.

A találkozó záró szekcióját képező előadások az angol és olasz porcelán, a francia és angol mázas asztali kerámia és a francia fajansz kiváló minőségű termékeket előállító műhelyeibe, illetve mestereihez vezették el a hallgatóságot. A legautentikusabb betekintést pedig a híres Wedgwood manufaktúra, illetve az annak emlékeit gondozó és történetét megőrkítő Wedgwood Museum igazgatója, Gaye Blake-Roberts adta, aki a Wedgwood család 1759 óta fennálló műhelyének-gyárának titkairól tartott előadást. A konferenciához kapcsolódó kirándulás keretében a Wedgwood Museum új, Barlaston-i (Stoke-on-Trent) kiállítóépületét (<http://www.wedgwoodmuseum.org.uk/home>), illetve a Gladstone Pottery Museum-ot (Longton, Stoke-on-Trent) lehetett meglátogatni, amely az egyetlen viktoriánus korból fennmaradt kerámiagyár épületeiben található (<http://www.stokemuseums.org.uk/gpm>). Az utóbbi

kiállítás területén a korabeli készítési technikák és berendezések (kemencék) is megtekinthetők.

A konferencián 21 magyar kutató vett részt munkájával, ebből egy szóbeli és 5 poszter előadás volt.

A konferencia programja megtekinthető a rendezvény hivatalos honlapján (<http://www.ucl.ac.uk/EMAC09/>). Az előadások anyagát rövid cikkek formájában az Archaeopress gondozásában fogják megjelentetni a szervezők.

A rendezvényt záró ceremónia részeként bejelentették a következő EMAC helyszínét: 2011-ben a közeli Bécsben vehetünk részt újra ezen a jó hangulatú találkozón.

Szilágyi Veronika
geológus
MTA Izotópkutató Intézet
szilagyv@iki.kfki.hu

*

Megjelent: *Vessels: inside and outside. Proceedings of the Conference EMAC '07 9th European Meeting on Ancient Ceramics, 24-27 October 2007. Budapest, Hungary. Edited by: Katalin T. Biró, Veronika Szilágyi & Attila Kreiter.*

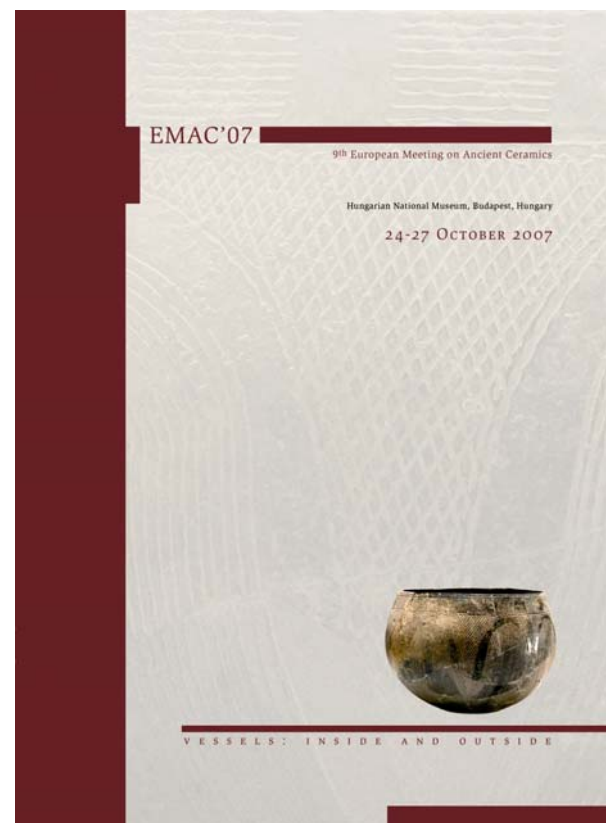
ISBN 978-963-7061-67-7. 292 pages; ill. Published by: Hungarian National Museum, H-1088 Budapest, Múzeum krt. 14-16

A londoni konferenciára, nagy örömünkre, elkészült a megelőző budapesti rendezvény előadásait rögzítő konferenciakötet, a szerzők és szerkesztőtársaim áldozatos munkájának eredményeképpen. A konferencia kötet nyomtatott változatával egyidőben elkészült a konferencia CD is, amelyet a budapesti regisztrált résztvevőinek eljuttattunk. A CD szerkesztésében Telcs Gábor volt segítségemre

A kötet méltatása, érintettként, nem lehet a feladatom. A kötet a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárától rendelhető meg, szerzőknek és résztvevőknek kedvezményes áron. Az elérhetőségi adatok a konferencia honlapon megtalálhatók:

<http://www.ace.hu/emac07/pdf/avail.pdf>

*

Introduction to Ceramic Petrology Course – further details

The course 'Introduction to Ceramic Petrology' will comprise daily lectures and practicals introducing to optical polarizing light microscopy, the identification of main rock-forming minerals, the classification of rock types, the use and interpretation of geological maps and, subsequently, the analysis of ceramic thin sections to reconstruct provenance and technology. Furthermore, a field class to Aegina, including a visit to a traditional pottery workshop, will provide practical experience on prospection for pottery raw materials and sampling, as well as contemporary potting practices. In the second week, each participant will have the opportunity to undertake a case study project. A course manual will be provided for participants covering all aspects of the course and further reading.

The course co-coordinators and instructors will be Evangelia Kiriati (Director, Fitch Laboratory) and Ruth Siddall (Lecturer, Earth Science, UCL).

Dates: 12 – 23 April 2010.

Course Fee: The course fee includes tuition, accommodation, fieldtrip expenses, all teaching materials, BSA membership for the period of the course and entry pass to museums and archaeological sites. The fee is 860€ for single accommodation and

960€ for shared accommodation in double rooms. Self-catering accommodation (including breakfast) will be provided at the BSA Hostel, next to the Fitch Laboratory building. Bradford McConnell Bursaries: several 500-1000€ awards (funded by the Bradford McConnell Trust) are available to help those who would otherwise be prevented from attending. Consideration will be given to hardship and academic excellence.

Applications should include: a brief curriculum vitae, two reference letters and a short covering letter stating the interest in ceramic petrology and reasons for wishing to do the course. If applicants would like to apply for one of the Bradford McConnell bursaries, they should add a brief statement of their financial circumstances and also ask their referees to comment on the same issue. Applications should be submitted via e-mail to flsecretary@bsa.ac.uk. Closing date 31 January 2010. References must also be received by then: it is the applicant's responsibility to ensure that references are sent. The successful candidates will hear by 20 February 2010.

For further information, please check the relevant sections on the British School at Athens web pages or contact either of the two course coordinators, Dr Evangelia Kiriati (fldirector@bsa.ac.uk) or Dr Ruth Siddall (r.siddall@ucl.ac.uk).